

SPLITSKO NAHODIŠTE

LIVIA BRISKY*

Cilj ove studije bio je istraživanje početka rada splitskog nahodišta utemeljenog 1704. godine, te pomaka u njegovom preoblikovanju sve do osnutka Dječjeg odjela u Civilnoj bolnici u Splitu 1934. godine. Identificirani su utjecaji različitih društveno-političkih struktura na institucionalizaciju splitskog nahodišta, posebice francuske vladavine u Dalmaciji. Na osnovu Odredbe o ustanovama Javne dobrotvornosti u Dalmaciji iz 1807. godine i Pravilnika za ubožnice u Dalmaciji iz 1827. godine, koji su pohranjeni u Državnom arhivu u Zadru, analizirana je organizacija rada i poslovanje splitskog nahodišta. Ovaj rad je prezentirao pokušaje boljeg rješavanja socijalne i zdravstvene problematike dječje populacije u gradu Splitu.

Deskriptori: POVIJEST NAHODIŠTA, ZBRINJAVANJE NAPUŠTENE DJECE, POVIJEST MEDICINE, 18-20 STOLJEĆE, SPLIT, HRVATSKA

UVOD

Nahodišta su bile ustanove namijenjene prihvatanju i zbrinjavanju napuštene djece. Prvi spomen o postojanju nahodišta datira iz 785. godine kada je nadbiskup Datheus u Milanu, zabrinut brojem napuštene dojenčadi izložene na ulici, otvorio azil u blizini svoje crkve (1, 2). U Montpellieru je nahodište osnovano 1062. godine, a u Parizu 1070. godine (1, 2). Papa Inocent III. je utemeljio nahodište u Rimu 1198. godine u bolnici *Ospedale di San Spirito* potaknut time što je *šetajući obalom Tibera susretao ribare koji bi u mrežu sakupljali ne ribu nego veliki broj nasilno utopljene dojenčadi* (1). Začetnik je ideje o uvođenju obrtaljke pomoću koje su roditelji anonimno prepuštali svoju djecu institucionaliziranoj skrbi nahodišta. Obrtaljka je bila drveni cilindar koji je na jednom kraju bio šupalj i koji se okretao oko svoje osi. Nepoznata osoba bi donosila dijete obično noću, stavila ga u šupljinu obrtaljke, pozvonila i najčešće pobjegla. Potom bi službena osoba okrenula obr-

taljku i primila dijete u nahodište (1, 2). Navedenim tajnim načinom predavanja djece bez traganja za njihovim roditeljima nastojali su se spriječiti onodobni mnogobrojni pobačaji i čedomorstva (3). Ukoliko je majka bila nepoznata, što je bilo najčešće, uprava nahodišta bi dala ime djetetu koje je vrlo često bilo i podrugljivo (1, 2).

OSNUTAK SPLITSKOG NAHODIŠTA

Split se u razdoblju od 1420. do 1797. godine nalazio pod mletačkom upravom. Vrhovna građanska i vojna vlast u splitskoj komuni pripadala je predstavniku mletačke vlade, gradskom načelniku, koji se nazivao knez - kapetan (*conte - capitano*), odnosno od 16. stoljeća i generalnom providuru u Dalmaciji i Albaniji (*Provveditore generale in Dalmazia ed Albania*) sa sjedištem u Zadru (4, 5). Splitsko nahodište utemeljio je nadbiskup Stjepan Cosmi 1704. godine u koju svrhu je kupio dvije kuće u blizini Nadbiskupske palače i zadužio bratovštinu sv. Sakramenta za brigu o njegovom daljnjem djelovanju (3, 6-8). Njegovom osnutku doprinijela je i mletačka vlast, gradska općina, bratimi sv. Sakramenta, te pojedini građani (9).

Dana 29. lipnja 1704. godine je tadašnji generalni providur u Dalmaciji i Albaniji Marin Zane odobrio postojanje

splitskog nahodišta i odredio da će ova institucija imati šest upravitelja od kojih je po dvojicu trebala birati bratovština sv. Sakramenta i Veliko vijeće, dok je dvojicu morao imenovati knez iz redova građana. Postojanje splitskog nahodišta potvrdila je i mletačka vlada dana 19. srpnja 1704. godine s ciljem da mušku djecu odgojenu u ovoj ustanovi osposobi za vojsku i rad u ostalim državnim službama (9, 10). Međutim, u ovoj instituciji su gotovo sva djeca brzo umirala zbog neodgovarajuće skrbi i prehrane (6, 7).

POKUŠAJ POBOLJŠANJA ZBRINJAVANJA NAHOČADI POČETKOM 19. STOLJEĆA

Iz arhivske dokumentacije datirane 24. siječnja 1803. godine evidentno je da se za vrijeme prve austrijske uprave u Dalmaciji (1797.-1805.) *Bolnica Milosrđa (Ospitale di Pietà)*, kako se tada nazivalo splitsko nahodište, nalazila u bijednom stanju. Naglašena je zapuštenost nahočadi koja je dijelom umirala zbog gladi, a dijelom zbog slabo zaštićenog smještaja od vremenskih nepogoda (11). Situacija u splitskom nahodištu vjerojatno se nije ni malo popravila do početka francuske vladavine u Dalmaciji (1805.-1813.) jer se prethodno opisano stanje u ovoj ustanovi i dalje nastavljalo. O navedenome nam svjedoči arhivska dokumentacija datirana u rujnu 1806. godine iz koje proizlazi

*Sveučilište u Splitu
Medicinski fakultet

Adresa za dopisivanje:
Dr. sc. Livia Brisky, dr. med.
21000 Split, Rudera Boškovića 15
E-mail: livia.brisky@st.t-com.hr

porazna činjenica da je u posljednjih deset godina sva nahočad koja je bila povjerenjena Javnom milosrđu umrla, osim one koja je tek nedavno primljena u splitsko nahodište, upravo zbog nedostatka sredstava za njihovo uzdržavanje, te strahote i užasa mjesta koje je bilo namijenjeno njihovoj skrbi (12).

U Splitu postoji jedna kuća, nazvana "Pietà" u kojoj se prima napuštena novorođenčad. Zgražajte se, prijatelju! U deset godina tu su se smjestila 603 nedužna stvora, četvero od tih, odnosno oni koji su posljednji smješteni, još dišu, a od ostalih 599 nesretnika nijedan nije izišao, osim da bude pokopan. Nemojte se tome čuditi: da ste vidjeli onu kuću kakva je i u kakvom je stanju držana, ne biste pitali kako je to moguće da iz nje nikada ne izlazi nijedno dijete živo i razumjeli biste da dotle dok ona ostane onakva kakva jest, neće nikada moći biti drugačije. To je smrdljiva jama bez prozora, bez zraka; nema tu ništa osim dvije zipke ili dva kreveta za torturu; tu je jedna žena, a rijetko dvije da pruže za nekoliko časaka isisana prsa četvorici ili petorici malih umirućih kostura, zamotanih u prljave krpe... Ovo je vjerna slika onoga što se zove "Pietà"! Bilo bi bolje da se tu djecu bacilo na ulicu (13).

Generalni providur Dalmacije Vincenzo Dandolo zauzeo se za poboljšanje zbrinjavanja ovog socijalno ugroženog sloja stanovništva na način da je 20. rujna 1806. godine donio odluku o premještanju splitskog nahodišta u prikladniju kuću trećoretkinja sv. Martina i osiguranju prihoda za njegovo pravilno funkcioniranje. Prihvaćena je novčana ponuda nadbiskupa od 400 forinti godišnje koja se planirala upotrijebiti za uzdržavanje nahočadi. Nadbiskup je ovu svotu trebao godišnje isplaćivati općinskoj upravi i to u dva jednaka dijela. Vladina blagajna je također trebala doprinositi navedenoj svrsi sa godišnjim iznosom od 200 forinti. Upravitelji i administratori splitskog nahodišta bili su dužni izvještavati općinsku upravu o načinu rukovođenja ovom institucijom. Imenovana je priora, odnosno nadstojnica splitskog nahodišta, koja je imala stalno boravište u ovoj ustanovi. Računovodstvo u Zadru, blagajnik u Splitu i splitska općinska uprava bili su ovlašteni za izvršavanje navedene odluke (12).

Elenco
dagl' Esorti portati alla casa di Pietà in Spalato
Sal Forno 6 Novembre 1806 fin a tutto 31 Dicembre 1814
nei diversi Luoghi del Contorno di Spalato.

Spalato	179.
Travi	25.
Castelli	24.
Pign	12
Poglietta	5
Almona	14
Malama	14
Brasda	50
Setina	4
Sotta	1
Lara	1
Totale	329.

Catificato da noi
Procuratori di Spalato

[Signature]

DRŽAVNI ARHIV
ZADAR
Sj. Otkup. 100 gr.
L. 110

Slika 1.

Broj nahočadi primljenih u splitsko nahodište u vremenskom razdoblju od 6. studenoga 1806. godine do 31. prosinca 1814. godine (15)

Figure 1

Number of foundlings received in Split Foundling Home between November 6, 1806 and December 31, 1814 (15)

U cilju sustavnog umrežavanja zdravstvenih i socijalnih ustanova u cijeloj Dalmaciji te njihovog pravilnog funkcioniranja i organizacije rada, generalni providur Dalmacije Vincenzo Dandolo je dana 26. kolovoza 1807. godine donio *Odredbu o ustanovama Javne dobrotvornosti u Dalmaciji* koja je trebala stupiti na snagu 1. siječnja 1808. godine. Pod ustanovama Javne dobrotvornosti podrazumijevale su se bolnice i nahodi-

šta u cijeloj Dalmaciji, te sirotište i umobolnica u Zadru. Nahodišta su besplatno prihvaćala napuštenu nezakonitu djecu i bilo je poželjno da budu spojena sa bolnicama.

Ukoliko su materijalne prilike pojedinih mjesta dopuštale, u ove institucije su se mogle prihvaćati i trudnice da se potajno porode ukoliko su dokazale da su stvarno siromašne. U protivnom su

trebale snositi troškove prehrane, smještaja, te liječničke i kirurške skrbi, u cijelosti ili djelomično, sukladno svojim mogućnostima.

Svako nahodište je imalo jednu prioru i određen broj dojilja razmjerno potrebama, od kojih su neke bile redovne i stalne, a ostale izvanredne koje su dojile na selima. Strancu se nije moglo dati nahoče bez pristanka vlade. Bilo je zabranjeno odvoditi napuštenu djecu na mjesta koja nisu bila javno određena za njihov prihvata. Obitelji koje su željele kod sebe držati nahočad, sukladno ovoj odredbi, primale su određeni iznos sve dok nahočad ne bi navršila deset godina života uz obvezu da ih kasnije zaposle u poljoprivredi ili zanatu. Nahočad koju su izvanredne dojilje vratile u nahodište i koju nitko nije uzeo kod sebe smještala su se kod zanatlija. Također su se mogli dodijeliti i kapetanima brodova koji bi se obvezali da će ih zadržati i obučiti za mornare.

Predaja djece od navršenih deset godina života obavljala se javnim ugovorom kojeg je obvezno morao odobriti generalni providur uz zaštitu svih prava koja su pripadala djetetu. Delegati, njihovi zamjenici i općinski administratori su u mjestima svoje nadležnosti bili obvezni nadgledati dojenje i odgajanje nahočadi (14). U Državnom arhivu u Zadru sačuvan je dokument koji nas obavještava o pojedinim mjestima iz kojih se primala nahočad u splitsko nahodište (*Casa di Pietà*) u vremenskom razdoblju od 6. studenoga 1806. godine do 31. prosinca 1814. godine. Samo nešto više od polovine broja primljene nahočadi bilo je iz Splita, dok je ostatak bio iz okolnih mjesta, primjerice Trogira, Kaštela, Omiša, Makarske, Sinja i Poljica, te sa otoka Brača, Hvara i Šolte, a čak je jedno nahoče bilo primljeno iz Zadra (Slika 1) (15).

SPAJANJE NAHODIŠTA SA CIVILNOM BOLNICOM U SPLITU

Kroz prikaz gospodarskog, društvenog i kulturnog stanja splitskog okruga dana 31. prosinca 1822. godine u arhivskom dokumentu pod nazivom *Izveštaj o splitskom okrugu od potpisanog administratora za 1822. godinu* (*Relazione*

Sopra il Circolo di Spalato dal sottoscritto amministrato nell' Anno 1822), koji je pohranjen u Arhivskoj zbirci u Arheološkom muzeju u Splitu, prezentiran je način organizacije rada splitske bolnice i nahodišta početkom druge austrijske uprave u Dalmaciji (1813.-1918.). Ove ustanove je nadgledalo nadležno povjerenstvo Javne dobrotvornosti kojim je predsjedavao mjesni načelnik, a čiji su članovi bili ugledni građani koji su radili besplatno (16).

Projekt osnutka Civilne bolnice u Splitu započeo je humanitarnom inicijativom građanina Ante Ergovca koji je želio podignuti ustanovu za zbrinjavanje siromašnog sloja stanovništva, te koji je za ovu svrhu svojom oporučnom odredbom 1784. godine ostavio 1000 cekina. Nakon smrti Ante Ergovca, njegova braća Frane i Petar Ergovac postala su izvršitelji oporuke i neumorni nastavljači realizacije filantropske ideje njihova brata. Gradnja splitske bolnice završena je 1797. godine. Organizacija bolnice i njena arhitektura rukovodile su se prije svega karitativnim karakterom zgrade što je razvidno po raspodjeli prostorija koje su trebale, bile podijeljene isključivo prema spolu zaprimanih, a ne prema pojedinim bolestima. S jedne strane bolnica je morala funkcionirati kao utočište za siromahe, a s druge strane i kao zdravstvena institucija sa zaposlenim stručnim osobljem (17).

Iz navedenog izvještaja o splitskom okrugu datiranog 1822. godine evidentno je da splitsko nahodište, koje još nije bilo spojeno sa bolničkom zgradom, nije primalo ni roditelje ni novorođenčad. Sustav je funkcionirao na način da se odmah po prijemu, tajnom ili javnom, nahočad predavala dojiljama na selu. Tijekom 1822. godine u nahodište je ušlo 67 nahočadi i u njemu umrlo 6, dojiljama ih je predano 61 i kod njih je umrlo 4, dakle, navedene godine ih je 57 ostalo na životu. Prema nahočadi se dobro postupalo dok su bila kod dojilja jer su one po svakom djetetu mjesečno dobivale određenu novčanu svotu. Međutim, čim bi prestala novčana pomoć dojiljama, najveći dio njih je napuštao djecu koja bi imala jedva deset godina (Slika 2) (16).

Poslovanje i organizacija rada dalmatinskih ubožnica, što se odnosilo i na

Sopra il Circolo di Spalato dal sottoscritto amministrato nell' Anno 1822	
Il numero dei bambini ricevuti nel detto anno	67
Il numero dei bambini morti nel detto anno	6
Il numero dei bambini consegnati alle madri adottive	61
Il numero dei bambini morti presso le madri adottive	4
Il numero dei bambini che sono rimasti nel detto anno	57

Slika 2.
Organizacija rada splitskog nahodišta 1822. godine (16)

Figure 2
Work organization of the Split Foundling Home in 1822 (16)

poslovanje nahodišta, bili su privremeno regulirani *Pravilnikom za ubožnice u Dalmaciji* (*Regolamento per gli Ospizi della Dalmazia*) koji je stupio na snagu dana 1. studenoga 1827. godine (18, 19). Pod nazivom ubožnice podrazumijevale su se bolnice i nahodišta. Ukoliko su materijalne prilike nahodišta dopuštale, njima su se mogle koristiti i neudane roditelje. Vrhovni nadzor nad ubožnicama pripadao je vladi koja ga je vršila preko odgovarajućih okružnih poglavarstava.

Osim nadzora nad ubožnicama kojeg je vršio nadležni okružni liječnik, podrazumijevalo se da su posebnu inspekciju ubožnica morale obavljati i općinske uprave. Nahodišta su prihvaćala vanbračnu djecu u cilju njihove skrbi i odgajanja do navršene dvanaeste godine života.

Posebnu službu u nahodištima vršila je priora koja je pružala neophodnu pomoć nahočadi koja se primala u ovu instituciju, upućivala dojilje u dužnosti koje su morale obavljati, te je nadzirala da li se prema nahočadi postupalo sa nježnošću. Izvršavala je sva naređenja koja su se odnosila na pravilno uzdržavanje i liječenje nahočadi, te na upravljanje radom dojilja. Poslije prvih pregleda kojima se utvrđivalo stanje nahočeta i davanja imena, pristupalo se oblikovanju posebne oznake, odnosno dokumenta, koji je sadržavao ime, dob, osobna obilježja te broj registra o njegovom prihvatu i cijepjenju, nakon čega se dijete davalo na odgajanje najboljim poglavarima seljačkih ili obrtničkih obitelji. Poglavarima koji su željeli prihvatiti nahoče prilagali su upravi ubožnice zamolbu i certifikat općinske uprave kojim se potvrđivalo da imaju dostatna sredstva kao i njihovo dolično moralno vladanje.

Ugovorom koji se tom prilikom sklapao poglavari su se obvezali da će odgajati nahoče u svom stanu, da će ga dojiti priznata dojilja sve dok dijete ima potrebe za mlijekom, te da će ga zatim hraniti dnevno dovoljnim količinama zdrave hrane. Jednako tako bili su dužni nahoče oblačiti prema godišnjim dobima, liječiti u slučaju bolesti, osposobiti za radove u polju ili obrtu već prema njegovoj snazi i dobi, upoznati s vjerskim zakonima i obredima, te se prema njemu ponašati s očinskom ljubavlju i brižljivo čuvati njegovu oznaku.

Na kraju svakog mjeseca poglavari su dobivali plaću kao naknadu za uzdržavanje nahočadi sve do njihove dvanaeste godine života uz prethodno dostavljanje župnikove potvrde da je na dan njenog izdavanja vidio nahoče živo. Poglavarima su morali bilo kojem ovlaštenom javnom službeniku dopustiti da pogleda nahoče kako bi ustanovio da li su ga dobro uzdržavali i odgajali, te su ga barem jednom godišnje u prethodno utvrđeni dan treba-

li dovesti u upravu ubožnice uz pristanak da im nahoče bude oduzeto i dodijeljeno drugom hranitelju ukoliko su se loše skrbili o njemu (19).

Splitsko nahodište je najvjerojatnije preseljeno u zgradu Civilne bolnice u Splitu 1830. godine jer se u dosadašnjoj historiografiji navodi podatak da je *Knjiga nezakonite djece* postojala u splitskoj bolnici od navedene godine. U ovoj knjizi su postojale rubrike za slijedeće podatke o nahočetu: ime i prezime koje je dobilo u nahodištu, datum rođenja i krštenja, ime osobe koja ga je krstila, te ime primalje. U posebnoj rubrici zapisivalo se ime, prezime i ostali podaci o majci koja bi rodila u bolnici, osim ako ona to nije željela. Nadalje se navodilo ime, prezime i adresa odgajatelja i njegove žene gdje se dijete slalo na prehranu i odgoj (6, 7). Dugogodišnji problem Civilne bolnice u Splitu je bio njen nedostatan kapacitet tako da je dalmatinska vlada oko 1840. godine donijela odluku o proširenju postojeće bolničke zgrade. Napravljen je plan njene dogradnje, ali je priloženi troškovnik prelazio sredstva koja je onodobno država izdvajala za dalmatinske bolnice, tako da se ovo prostorno povećanje splitske bolnice trebalo odgoditi. Njena temeljna obnova i proširenje završeni su 1872. godine (20).

U vremenskom razdoblju od 1871. do 1873. godine je splitska bolnica godišnje primala 400 do 500 bolesnika, nahodište 90 do 100 nahočadi, a rodilište 30 do 40 roditelja. Obrtljka za izlaganje djece se nalazila do ulaza u splitsku bolnicu sve do 1895. godine (6, 7). Prva liječnica iz Dalmacije dr. Vera Bekavac-Škarica (1897.-1981.) je 1926. godine, nakon završene specijalizacije iz pedijatrije u Beču, preuzela rukovođenje splitskim nahodištem i kontrolu novorođenčadi u bolnici (21, 22). Dvije godine kasnije, nahodište je premješteno u novu malu zgradu u bolničkom krugu, te je postupno do 1934. godine pretvoreno u Dječji odjel sa petnaest kreveta za smještaj dojenčadi i male djece, dok su se starija djeca liječila na Internom odjelu (21).

RASPRAVA

U ovom radu sam na osnovu sačuvanih arhivskih izvora, pohranjenih u Državnom arhivu u Zadru i Arhivskoj

zbirici u Arheološkom muzeju u Splitu, prezentirala proces institucionalizacije splitskog nahodišta. Kao prvo dalmatinsko nahodište spominje se zadarsko koje je osnovano najkasnije 1409. godine (1, 2). Za vrijeme mletačke vladavine u Dalmaciji (1409.-1797.) otvorila su se nahodišta i u ostalim mjestima ove pokrajine, primjerice, u Hvaru 1579. godine, te u Šibeniku 1612. godine (1-3, 6-8). U Dubrovniku, koji je tada bio sastavni dio Dubrovačke Republike, nahodište je utemeljeno 1432. godine (23). Splitsko nahodište, koje je osnovao nadbiskup Stjepan Cosmi, otvoreno je tek 1704. godine (3). Smrtnost djece je u samim počecima rada ove ustanove bila velika zbog nedostatka financijskih sredstava, loših higijenskih prilika i nedovoljne stručnosti osoblja (6, 7, 11-13).

Izdvojila bih razdoblje francuske vladavine sa dolaskom generalnog providura Dalmacije Vincenza Dandola koji se zauzeo za poboljšanje javno zdravstvenih prilika u ovoj pokrajini. Njegova nastojanja te potpora radu i boljoj organizaciji bolnica i nahodišta rezultirala su, između ostaloga, donošenjem *Odredbe o ustanovama Javne dobrovoljnosti u Dalmaciji* koja je stupila na snagu 1808. godine. Premda je još u ovoj odredbi bilo navedeno poželjno spajanje dalmatinskih nahodišta sa bolnicama, iz *Izveštaja o splitskom okrugu od potpisnog administratora za 1822. godinu* saznajemo da do kraja navedene godine splitsko nahodište još nije bilo spojeno sa bolničkom zgradom (14, 16). Najvjerojatnije je nahodište preseljeno u zgradu Civilne bolnice u Splitu 1830. godine od kada u ovoj instituciji postoji *Knjiga nezakonite djece* (6, 7).

Problem nedostatnog kapaciteta i neodgovarajućih uvjeta rada u Civilnoj bolnici u Splitu evidentan je iz opisa bolničke organizacije 1863. godine. Prizemlje ove zgrade bilo je namijenjeno roditeljima, nahočadi i psihijatrijskim bolesnicima koji su bili smješteni u prekomjerno uskim i nezdravim prostorima, dok su se na prvom katu liječili uobičajeni i zarazni bolesnici odvojeni samo pregradama. Jedan od važnih momenata u razvoju Civilne bolnice u Splitu bio je razdoblje njene temeljne obnove i proširenja koji su dovršeni 1872. godine (20).

Stanje u splitskom nahodištu, koje se i dalje nalazilo u sklopu bolničke zgrade, nije se poboljšalo do 1920. godine. Tragičan je opis očevodaca ove ustanove: *Soba je u prizemlju, uska i niska, vlažna, bez zraka i svjetla, a i peć, koja se tu nalazi, ne funkcionira. Odjeljenje se doimlje kao grobna raka ili mjesto, gdje se strpa nekoga, kojemu je određeno da umre. I u takovoj sobi stoji 28, brojem dvadeset i osam te nesretne djece! A oni blijedi i ispaćeni leže bez pokreta i glasa. Mučno se kretati i govoriti u takovoj sobi! Na jednom uskom i sitnom krevetu leži ih šestoro jedno poredano pokraj drugoga, kao da su stvari, a ne živa bića. Leže nepomično, beskrvna lica i usahljlih oblika tijela. Žalostan i strašan prizor. Inače je posvemašnja čistoća, i vidi se, kako se tu sve moguće radi, da im bude što bolje. Ali uzalud. U takovoj dvorani i na takovom mjestu njihov je život uistinu nemoguć (24).*

Odobren je kredit za izgradnju nove zgrade nahodišta u vrtu Civilne bolnice u Splitu, a sama gradnja ovog paviljona potpuno je dovršena u rujnu 1928. godine (25). Narednih dana se sva nahoćad do sedme godine života trebala smjestiti u novi paviljon, a ona koja su navršavala navedenu godinu života namjeravala su se predati na odgajanje u Dječji dom (26). Zalaganjem dr. Vere Bekavac-Škarice, splitsko nahodište je 1934. godine postalo prvi Dječji odjel u Dalmaciji (8). Dječji odjel u šibenskoj bolnici osnovan je 1945. godine, a u zadarskoj i dubrovačkoj bolnici tek 1948. godine (27-29).

LITERATURA

- Perović S. Dijete i srednji vijek (dobra, zabluda i prokletstva). Paediatr Croat 1999; 43 (Supl 1): 1-8.
- Perović S. Roman Jelić i nahodišta. Med Jad 2005; 35 (Supl 1-2): 17-20.
- Škarica V. Nahodišta u Dalmaciji. Liječ Vjesn 1928; 50: 663-71.
- Franeš I. Ur. Statut grada Splita, 3. izd. Split: Književni krug, 1998.
- Pederin I. Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409-1797). Dubrovnik: Časopis "Dubrovnik", 1990.
- Kečkemet D. Stara splitska bolnica 1794-1964. Split: Novinsko-izdavačko poduzeće "Slobodna Dalmacija" - Split, 1964.
- Kečkemet D. Zdravstvo i bolnice u Splitu do drugoga svjetskog rata. U: Uglešić B, ur. 190 godina splitske bolnice. Split: Opća bolnica u Splitu, 1984; 13-36.
- Juretić M, Perović S. Povijest zdravstvene zaštite djece u Dalmaciji (do 1941. godine). Acta hist med stom pharm med vet 1988; 28: 103-12.
- Fisković C. Zdravstvene prilike u Splitu krajem 18. i prvih godina 19. stoljeća. U: Grmek MD, Dujmušić S, ur. Iz hrvatske medicinske prošlosti. Spomen knjiga Zbora liječnika Hrvatske. Zagreb: Zbor liječnika Hrvatske, 1954; 238-56.
- Novak G. Povijest Splita. Knjiga 2; 2. izd. Split: Čakavski sabor, 1978.
- Državni arhiv u Zadru. Spisi Göess. Svežanj 1. Stanje u Bolnici Milosrđa u Splitu dana 24. siječnja 1803.
- Državni arhiv u Zadru. Miscellanea. Svežanj 3. Pozicija B. Odluka generalnog providura Vincenza Dandola o premještanju nahoćadi donesena dana 20. rujna 1806.
- Novak G. Povijest Splita. Knjiga 3; 2. izd. Split: Čakavski sabor, 1978.
- Državni arhiv u Zadru. Miscellanea. Svežanj 3. Pozicija B. Odredba o ustanovama Javne dobrotvornosti u Dalmaciji.
- Državni arhiv u Zadru. Miscellanea. Svežanj 3. Pozicija B. Dokument koji nas obavještava o pojedinim mjestima iz kojih se primala nahoćad u splitsko nahodište u razdoblju od dana 6. studenoga 1806. zaključno sa danom 31. prosinca 1814.
- Arhivska zbirka u Arheološkom muzeju u Splitu. Izvještaj o splitskom okrugu od potpisanog administratora za 1822. godinu (Relazione Sopra il Circolo di Spalato dal sottoscritto amministrato pell' Anno 1822). Poglavlje 25. Dobrotvorne institucije (Pie Istituzioni).
- Brisky L, Fatović-Ferenčić S. From a philanthropic idea to building of Civic Hospital in Split in light of new archival evidence. Croat Med J 2006; 47: 162-8.
- Državni arhiv u Zadru. Miscellanea. Svežanj 151. Pozicija 1. Službena objava Carske i Kraljevske vlade Dalmacije koja se odnosi na privremeno uređenje Ubožnica.
- Državni arhiv u Zadru. Miscellanea. Svežanj 151. Pozicija 1. Pravilnik za ubožnice u Dalmaciji (Regolamento per gli Ospizj della Dalmazia).
- Brisky L. Fundamental restoration of the Civic Hospital in Split (1866-1872). Coll Antropol 2007; 31: 905-9.
- Bešker M. Odjel za dječje bolesti. U: Uglešić B, ur. 190 godina splitske bolnice. Split: Opća bolnica u Splitu, 1984; 65-9.
- Juretić M, Oberiter V, Perović S, Reiner-Banovac Ž. Razvoj pedijatrije i zdravstvene zaštite djece u SR Hrvatskoj do 1960. godine. Liječ Vjesn 1988; 110: 43-9.
- Salečić M. Zdravstvene prilike u Župi dubrovačkoj i u Dubrovniku tijekom stoljeća: u povodu 110 godina kontinuirane zdravstvene službe u Župi dubrovačkoj (1893.-2003.). Dubrovnik: Hrvatski liječnički zbor, Podružnica Dubrovnik, 2004.
- Anonimno. Strašan udes nahodčadi. Novo doba, Mar 12, 1920; 3: 2.
- Anonimno. Gradnje bolnica i nahodišta. Jadranska pošta, Jan 16, 1928; 4: 1.
- Anonimno. Paviljon za nahode. Jadranska pošta, Sep 8, 1928; 3: 3.
- Bujas Ž. Služba za zaštitu dojenčadi i predškolske djece. U: Merlak I, ur. 100 godina šibenske bolnice. Šibenik: OUR Medicinski centar Šibenik, 1983; 155-62.
- Perović S, Moković I. Služba za zaštitu zdravlja dojenčadi i predškolske djece. U: Dujella J, ur. Stota obljetnica Pokrajinske bolnice u Zadru 1887-1987. Zadar: Medicinski centar Zadar, 1987; 130-7.
- Marinović I. Liječnici dubrovačke bolnice od 1840. do 1940. Zagreb: Medicinska naklada, 2006.

Summary

SPLIT FOUNDLING HOME

L. Brisky

The aim of this study was to investigate the beginning of the work of Split Foundling Home established in 1704, as well as the steps in its transformation till the foundation of the Child department in the Civic Hospital in Split in 1934. The influences of the different socio-political structures on the institutionalisation of Split Foundling Home were identified, especially the French rule over Dalmatia. On the bases of the Determination about the Institutions of Public Charity in Dalmatia from 1807 and Regulation for the poorhouses in Dalmatia from 1827, which are preserved in State Archives in Zadar, the work organization and business activity of Split Foundling Home were analysed. This study presented the attempts for better resolution of social and medical problems of the child population in the city of Split.

Descriptors: HISTORY OF FOUNDLING HOMES, CARE FOR ABANDONED CHILDREN, HISTORY OF MEDICINE, 18-20th CENTURY, SPLIT, CROATIA